

איך קורס נולד?

בניית קורס מותאם לזיהוי, איתור ומניעת פגיעה עבור מלווי הסעות לילדים עם מוגבלויות

נועם תרשיש¹

האדם הראשון והאחרון שהילד רואה במשך היום (מחוץ לסביבה הביתית), הוא אחראי מרכזי לביטחונו, ולכן יש לו משמעות מרכזית בחייו. כמו כן ידוע לנו שבמסגרת ההסעות מתרחשות לא אחת פגיעות בילדים (על-ידי מבוגרים או על-ידי קטינים), ומלווה ההסעות יכול לספק לילדים מרחב מוגן, להתערב בזמן אירועים ולסייע באיתור וזיהוי של פגיעות. לשם כך הוחלט במכון חרוב ליזום קורס הכשרה מקצועי עבור מלווי

וההדרכות לאנשי המקצוע העובדים עם ילדים עם מוגבלויות, אך בד בבד עמדו על החשיבות ביצירה - לראשונה - של קורסים ייעודיים למבוגרים שאינם אנשי מקצוע, אך הם עומדים בחזית העבודה עם אוכלוסייה זו.

מלווי הסעות הם חלק מאוכלוסייה זו, קבוצה העומדת בחזית העבודה עם ילדים עם מוגבלויות ומשמשת חוליה מקשרת בתווך שבין מערכת החינוך למשפחת הילד. למעשה, מלווה ההסעות הוא

נתונים חדשים² מלמדים כי ילדים עם מוגבלות בישראל סובלים מפגיעה והתעללות פי 2.2-3.8 מילדים ללא מוגבלות. בקרב ילדים עם מוגבלויות מסוימות אנו עדים לשכיחות של עד פי 4.8 בהשוואה לכלל הילדים בישראל. עוד ידוע מנתוני משרד הרווחה כי כ-20% מהדיווחים על ילדים נפגעי התעללות והזנחה לעו"ס לחוק הנוער הם על ילדים עם מוגבלות (כ-8,000 דיווחים בשנה). במספרים מוחלטים ההערכה היא ש-90,000 ילדים עם מוגבלות סובלים מהתעללות והזנחה - כ-3.3% מכלל הילדים בישראל. לצד ריבוי המצבים של סיכון ופגיעה, יש בעיה קשה של תת-דיווח, כלומר - נפגעים רבים אינם מאותרים ולפיכך אינם זוכים להתערבות מתאימה.

לפני כשנתיים הוחלט במכון חרוב לבחון מחדש את נושא הצרכים המיוחדים. לצורך זה הוקמה ועדה מתוך צוות המכון, והמלצותיה הביאו לשינוי של ממש בגישה כלפי הכשרות המכון בתחום של ילדים עם מוגבלויות נפגעי התעללות והזנחה. עיקרי ההמלצות עסקו בשדרוג מערך הקורסים

¹ נועם תרשיש הוא עוזר מחקר במכון חרוב ותלמיד לתואר דוקטור בביה"ס לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים.

² ראו מאמרן של מיכל גולן וגילה גבלינגר בגיליון זה.

טקס קבלת תעודות סיום קורס מלווי הסעות, חולון 8 במאי 2017

יום עיון "התשמע קולי?" - על תקשורת בונה בין מלווה לתלמיד בשיתוף עיריית חולון והחברה למוסדות חינוך בחולון - 17 באוגוסט 2016

ההסעות שיקנה להם מעמד של "מנהל הסעה" - איש מקצוע לענייני ליווי ילדים עם מוגבלויות.

יצירת קורס ייעודי לאוכלוסייה זו היא עניין מורכב. מלווי ההסעות הם קבוצה הטרוגנית המורכבת ממבוגרים, לעיתים אף מבוגרים מאוד, מרקעים שונים ותנאי חיים שונים, ויש ביניהם גם בני גילים שונים. יתר על כן, מלווי ההסעות עובדים עם ילדים עם מוגבלויות שונות ומורכבות, בגילים משתנים, ועושים זאת במקום תחום וקטן המושפע מתנאים חיצוניים: נהג ההסעות, תנאי הדרך, נגישות ועוד, כך שמדובר גם בסביבה מורכבת. כדי להתאים את הקורס לאוכלוסייה בצורה מיטבית, החליטה נעמי גוטמן, ראש אגף פיתוח ופרויקטים במכון חרוב, לקיים תהליך מקדים של הערכת צרכים בשיתוף אנשי מפתח בתחום החינוך: רותי יצקן - מנהלת היחידה לטיפול בפרט במחלקת החינוך, ד"ר אורלי רמות - מנהלת מרכז פסגה וכרמלה אורן - מנכ"לית מוסדות חינוך ותרבות. בסיומו של תהליך הערכת הצרכים הוחלט לערוך קורס ניסוי, "פיילוט", למלווי ההסעות בעיר חולון.

תהליך זה זוקק ליום "סיעור מוחות" מרוכז, עם שלוש קבוצות מיקוד נפרדות - נציגי הורים לילדים עם מוגבלויות, מלווי הסעות והנהלות בתי הספר בעיר חולון. שיחות אלו הציפו בעיות, שאלות וצרכים, ואלה הפכו לאבני הבניין של הקורס ותרמו להבניית זהות משמעותית של תפקיד מלווה ההסעות.

ההשתלמות החלה ביום עיון לכ-250 מלווי ההסעות בעיר חולון. מטרת יום עיון כזה, שמאפיין קורסים אחרים של מכון חרוב, היא לגייס את השותפים ואת אנשי המקצוע להבנה של חשיבות הנושא. עם סיום ההשתלמות יתקיים יום עיון נוסף לכלל המלווים.

שיאו של התהליך היה, כמובן, הקורס עצמו - 16 מפגשים שנפרסו על פני חצי

הופגו חששות רבים של משתתפים ונוצק תוכן לתפקיד. בסיומו של הקורס הוכשרו רשמית המשתתפים וקיבלו עליהם את תפקיד "מנהל ההסעה", זהות מקצועית מחייבת, מבוגר משמעותי שתפקידו לספק מרחב מוגן לילדים ולהתערב בשעת הצורך. בקיץ הקרוב יתקיים יום עיון החותם את התהליך עבור מלווי ההסעות בחולון.

סיומו של התהליך בחולון מסמן גם את תחילתו של תהליך דומה בירושלים, שם יתקיימו שלושה ימי עיון למלווי הסעות בעיר בשיתוף העירייה. הצלחתו של קורס זה והמשך התהליך במקומות אחרים בארץ סוללים את הדרך לקורסים נוספים - עבור מבוגרים שאינם אנשי מקצוע אך הם עומדים בקו הראשון של העבודה עם ילדים עם מוגבלויות. ■

שנה. עו"ס לימור ברן, מומחית בתחום ילדים עם מוגבלויות, ריכזה את הקורס ותכננו והרצתה עליהם. בין הנושאים שנכללו בהכשרה: היכרות עם המוגבלויות השונות והצרכים הנובעים מהן; הגדרת תפקיד מלווה ההסעה כתפקיד מבוגר משמעותי-מקצועי; ניהול שיח עם ילדים עם מוגבלויות; הקשרים עם הנהג, ההורים וצוות בית הספר; המרחב האישי ופרטיות הילדים; פעילויות להעסקת תלמידים בזמן הנסיעה; התמודדות עם אתגרים במהלך הנסיעה; מוגנות פיזית; חוק חובת הדיווח; איתור וזיהוי של מצבי סיכון בתחום המיני-חברתי.

הקורס הותאם לסגנונות למידה שונים, והיו בו, לצד ההרצאות פרונטליות, תרגולים, סימולציות וצפייה בסרטים. היה אפשר לראות כיצד במהלך המפגשים